

EUSKAL HERRIALDEEN, HERRITARREN ETA EUSKALKIEN IZENAK

Ez zaizkigu era bakar batean heldu Euskal Herriko probintzien izenak, ezta herritarrenak eta euskalkienak ere. Baina literatura tradizioari so ginez, halaber egungo erabilera kontuan hartuz, garbi dago ez garelako batasunetik zenbaitek uste dezakeen bezain urruti, bizpahiru izenetan dagokeen zalantza gora-behera.

Probintziak probintzia goazelarik, eta lekukotasunen mukuruan galdu gabe, honako hau aipa daiteke:

1. *Araba* da, jakina, probintziaren izena euskaraz, < *Alaba*, jatorrian latinezko *planus*-ekin lotua. Hafaz guztiz, leku askotan arrunta den *Araba-herria* deitura (gogora bedi Axularren *Alaba-herria*) ez da gaitzestekoa.

Herritarra *arabar* da (cf. *Orti Arauarra*, 12. mendean). *Arabatar* aldaerak ez du inolako pisurik euskara jasoan.

Euskalki zaharra, eta, batez ere, Mediterraneoko isurialdekoa, izendatzeko, *Arabako euskara* da, Euskaltzaindiaren iritiz, forma egokiena, azken urteotan erabili den eta nahasgarri gerta daitekeen *arabera* formaren aldean.

2. *Bizkaia* izenaren inguruan ez da ezain dudarik agertzen. Garai batez hitz arrunta zen honetan, *bizkar* hitzaren kidekoa, dirudienez (cf. *Iheldo Bizchaya*, 1141. urtean, egungo *Igeldo*; Nafarroako *La Vizcaya* eskualdea; *Biscaye*, etab.), ez da ahantzi behar *a* hori artikulua dela, eta horrenbestez, lekuko kasuetan *Bizkaiko*, *Bizkaitik*, *Bizkaian*, *Bizkai osoan* direla forma zuzenak.

Herritarra *bizkaitar* deitzen da.

Euskalkiaren izena *bizkaiera* da. Bereizi behar denean *Ekialdeko*, *Mendebaldeko*, e.a. ezar daiteke aurretik.

3. *Gipuzkoa* da euskara jasoan gomendatzen den probintziaren forma (*Ipuzkoa*, 1025. urtean). Euskara batuan baztertzekoak dira, Euskaltzaindiaren aburuz, *Gipuzko* eta *Gipuzku* aldaerak. *Gipuzkoa* izenean *a* hori berezkoa da, jakina denez: *Gipuzkoako*, *Gipuzkoatik*, *Gipuzkoan*, etab.

Herritarren deitura *gipuzkoar* edo *giputz* da (historian zehar, *iputz* Erdi Aroan, cf. *Enecho de Ypuça, don Ypuça de Nauaz*, e.a.), baina *gipuzkoar* orokorragoa da.

Euskalkia *gipuzkera* da. Bereizi behar denean erants daiteke *Goierriko*, *Beterriko*, etab.

4. *Lapuri*, *lapurtar* eta *lapurtera* izenetan ez da inolako zalantzarik, euskara batuko idazkeran konsonante ondoko aspirazioa kentzea erabaki zenetik. *Laburdi*, ezaguna denez, oso bakana da euskal testuetan.

5. *Nafarroa*, *Gipuzkoa* bezala, *a* organikoduna da: *Nafarroako*, *Nafarroatik*, *Nafarroan*. Bereizi behar denean *Nafarroa Garaia* esan daiteke, Axularrez gero bederen erabiltzen den gisara. Horrela bada, *Nafarroa Garaiko*, *Nafarroa Garaitik*, *Nafarroa Garaian*, etab. dira forma zuzen bakarrak, hots, *Garaia*-rena hori artikulua dela. *Naparro*, *Naparru* eta *Nabarra* ez dira hain erabiliak, eta horrenbestez ez dira gomendatzen.

Nafar da herritarren izena, *napar*; *napartar* edo *nafartar* baino egokiagoa, guztiek *nabar* du-telarik iturburu (cf. orobat *Nabarra* edo *Nafarra* pertsona izenak, baita *Nabarrina* ere). *Nafarroa Garaiko* ere esan daiteke, behar izanez gero, edota *Hegoaldeko nafar*.

Euskalkia *nafarrera* da; zehazteko premia denean, (*Iparraldeko* eta *Hegoaldeko*) *goi nafarrera*, (marra aukeran utziz).

6. *Nafarroa Beherea* da probintzia honen izena. *Beherea* artikuludun denez, *Nafarroa Behereko*, *Nafarroa Beheretik*, *Nafarroa Beherean*, e.a. esan behar da. *Baxenabarre* ere erabil daiteke (Tartasek *Bassanauarre*), baina maila jasoan *Nafarroa Beherea* gomendatzen du Euskaltzaindiak. *Behenafarroa*, *Benabarra*, *Benaparra*, *Benaparroa* eta abar ez dira inola ere zuzenak.

Herritarren izena *nafar* da, baina Hegoaldeko beste nafarretarik bereizketa egin nahi bada *baxenabartar* edo *Iparraldeko nafar* nahiz *Nafarroa Behereko* erabil bedi.

Euskalkiez denez bezainbatcan *nafarrera* edo *behe nafarrera* (marrarekin nahiz gabe) erabil bedi, aurretik *Ekialdeko* nahiz *Mendebaldeko* ezar daitekeelarik.

7. *Zuberoa* dugu, dudarik gabe, euskara baturako forma gomendagarria. Horren aldamenean, *Xiber(r)ú(a)*, *Xibero(a)* eta antzekoak ere zilegi dira, baina maila dialektalerako gordeko dira. Cf. *Petri Çuberoa*, 1378. urtean (*Petri de Sole* erdal itxuran), eta *Çuberoa* XVI. mendez gero. Bukarako bokala berezkoa da honetan ere: *Zuberoako*, *Zuberoatik*, *Zuberoan*, e.a.

Herritarra *zuberotar* da; beranduegi dirudi Etxeberri Sarakoak, adibidez, darabilen *zuberoar* forma aldezteko. *Xiberotar* eta antzeko aldaerak maila dialektalean erabil daitezke, X-z hasten diren probintziaren izenen aldaerak bezalaxe.

Euskalkia izendatzeko *zuberera* da gehien erabiltzen dena eta hori da Akademiak hobetsia; *xiberera* eta antzekoak zilegi dira, baina euskara jasotik at.

Hortaz, hau da Euskaltzaindiaren erabakia probintzien, herritarren eta euskalkien izenez:

Herrialdea	Herritarra	Euskalkia
Araba	arabar	Arabako euskara
Bizkaia	bizkaitar	bizkaiera
Gipuzkoa	gipuzkoar giputz	gipuzkera
Lapurdi	lapurtar	lapurtera
Nafarroa (Garaia)	(Hegoaldeko) nafar Nafarroa Garaiko	(goi) nafarrera (goi-) nafarrera
Nafarroa Beherea Baxenabarre	(Iparraldeko) nafar Nafarroa Behereko baxenabartar	(behe) nafarrera (behe-) nafarrera
Zuberoa	zuberotar	zuberera

(Euskaltzaindiak, Zarautzen, 1996ko apirilaren 26an onartua)